TADEUSZ SULMA.

Zakład Anatomji i Cytologii Roślin
Un. Jagiel., Kraków.

NIEZNANY ZBIÓR POROSTÓW EDWARDA STRASBURGERA I MARJANA RACIBORSKIEGO.

Eine unbekannte Flechtensammlung von E. Strasburger
und M. Raciborski.

(Wpłynęło 29.III.1935)

We wrześniu 1934 roku opracowywałem zielnik porostów Berda'u'a, znajdujący się w Zielniku Zakładu Systematyki i Geografji Roślin Uniw. Warszawskiego. Dzięki uprzejmości WP. Prof. Hryniewieckiego mogłem przejrzeć cały zbiór porostów, jaki się znajduje w tamtejszym Zakładzie. Szukając okazów Berda'u'a, znalazłem pośród różnych rodzajów kilkanaście okazów, które dla nas Polaków szczególnie są cenne i warunkowo powinny być troskliwie zachowane.

O tem, że Raciborski lub Strasburger zajmowali się porostami, mamy bardzo skąpe wiadomości. Jediną wzmiankę o zainteresowaniach Raciborskiego dla porostów znajdujemy w 17 tomie (1883) Spraw. Kom. Fizjogr. Czytamy tam bowiem na stronie 5-tej: „P. Marj. Raciborskiego wysłała sekcja botaniczna na wiosnę w obwody wadowicki i myślenicki w celu zbadania wiosennej flory tego mniej zbadanego pasa ziemi”.... i dalej.... „prócz roślin zarodkowych (Phanerogamae), zbierał też rodniowce i porosty”. Zebrany wtedy zielnik porostów Raciborskiego nie dochował się do naszych czasów. W Muzeum Komisji Fizjogr. P. A. Um., nie znalazłem z tego zbioru ani jednego okazu.

Zachował się natomiast w Zielniku Ogrodu Botanicznego U. J. w Krakowie nieduży, nieopracowany zbiorek porostów, zebranych przez Raciborskiego na Jawie.

Prócz tej jednej notatki w żadnej z prac Raciborskiego i Strasburgera ani w życiorysach i licznych wspomnieniach pośmiertnych, tym dwom wybitnym uczonym poświęconych,

nie znajdujemy ani słowa o tem, że Raciborski i Strasburger zajmowali się lichenologją.

Zbiorek porostów Strasburgera w Warszawie jest zatem jednym więcej, trwałym dowodem wszechstronności zainteresowań obu uczonych, a dla polskiej lichenologii — z uwagi na osoby Raciborskiego i Strasburgera — dokumentem cennym, drogim sercu każdego polaka. Dla wyżej wspomnianych względów chcę tutaj ten zbiorek bliżej omówić.

Z etykiet widzimy, że okazy pochodzą z okolic Jeny i Bonn w Niemczech, zebrane tamże przez Raciborskiego i Strasburgera. Pochodzi więc ten zbiór częściowo z pierwszego okresu pracy naukowej Strasburgera, wiemy bowiem, że bezpośrednio po powrocie z Paryża przenosi się Strasburger na studia do Jeny, a następnie do Bonn w latach 1864—65. Na wycieczkach w okolicy Bonn i Jeny zebrany materiał przywiózł zapewne do Warszawy, dokąd przyjechał w roku 1867 i habilitował się na docenta Szkoły Głównej. Częściowo zaś w zbiorze tym znajdują się porosty, zebrane przez Raciborskiego w okolicach Bonn.

Z ogólnych uwag, jakie nasunęły mi się przy przeglądaniu tego zbioru chcę podkreślić rzecz godną uwagi, a mianowicie, że Strasburger, który przecież tylko dorywczo i przez bardzo krótki czas zajmował się porostami, zebrany materiał w przeważającej większości oznaczył dobrze. Szczególnie należy podziwiać trafność jego oznaczeń w rodzaju *Cladonia*, rodzaj ten bowiem przy oznaczaniu gatunków nastęcza wiele trudności. Widocznie i tutaj, podobnie jak w cytologii, w której szereg zagadnień — jak Tischer powiada — (l. c. str. 2) „in der Luft liegende” odgadł i rozwiązał intuicyjnie, umiał korzystać Strasburger z tego źródła prawdy, jakim jest intuicja badacza tej miary, jakim był właśnie Strasburger.

Dokładność, z jaką pisane są etykiety, świadczy o jego wielkiej pracowitości, którą odznaczał się do ostatnich godzin swego życia. Na załączonej fotografji widnieje oryginalna etykieta Strasburgera. Jak widać nie brakuje tutaj ani jednego szczegółu zarówno w części odnoszącej się do samej nazwy, gdzie podanych jest sześć synonimów, jak i rozmieszczenia geograficznego rośliny. Treść jej jest następująca: *Cladonia gracilis* Hff. FW. Tuck., Synma: *Lichen gracilis* L., *Baeomyces gracilis* Ach., *Cenomyce gracilis* Duf., *Scyphophorus cornutus* DC., *Cladonia hybrida* Hoff., *Cladonia elongata* Hoff. In mon-

tanis et in alpinis Europae atque facile in tota tellure. Amer. arctic. et antarctica.

Trafność oznaczeń podnosi wartość zbioru Strasburgera. Na niektórych etykietach widać, że Strasburger poprawiał mylne oznaczenia, innych autorów. Np. zupełnie dobrze oznaczył *Cladonia pyridata* opisaną mylnie przez autora, którego nazwiska niesposób odczytać, jako *Cladonia fimbriata*. I kilka innych takich przykładów możnaby tu jeszcze podać.

Fig. 21.

Cladonia gracilis Willd. z oryginalną etykietą E. Strasburgera.

Cladonia gracilis Willd. mit einer Original-etiquette
von E. Strasburger.

Jednak w zbiorze tym jest kilka niedokładności, które nie wiadomo w jaki sposób tu się zakradły. Na te braki zwrócę uwagę przy omawianiu odnośnych gatunków w części szczegółowej. Przejdę pokolei w porządku systematycznym, wszystkie gatunki, które znajdują się w zielniku porostów Strasburgera. W zestawieniu trzymałem się systemu i mianownictwa A. Zahlbrucknera. W rodzaju *Cladonia* podaję mianownictwo według Sansstedego (za Krawcem 1933 r.).

Pyrenulaceae.

Arthopyrenia alba A. Zahlbr. (= *Acrocordia gemmata*, Strasburger).

Bez podania stanowiska.

Pyrenula nitida Ach. (= *Verrucaria nitida* Schrad., Strasburger).

Są to okazy zebrane przez Raciborskiego na pniach drzew na Godesberg k/Bonn. Niestety nie jest podane z jakiego gatunku drzewa.

Caliciaceae.

Calicium lenticulare Fries. (= *Calicium quercinum* Pers., Strasburger).

Venusberg bei Bonn.

Coniocybe furfuracea Ach.

Autor podaje, że rośnie na ziemi. Właściwie jest to porost nadrzewny, a tylko wyjątkowo występuje na ziemi. Okaz jest źle zachowany, brak zupełny owocowań sprawia, że potwierdzenie tego oznaczenia jest trudne. Bez podania stanowiska.

Cypheliaceae.

Cyphelium tigillare Ach.

Godesberg bei Bonn.

Graphidaceae.

Opegrapha atra Pers.

Godesberg bei Bonn., zbierał Raciborski.

Opegrapha herpetica Ach.

Godesberg bei Bonn.

Opegrapha varia Pers.

Godesberg bei Bonn.

Graphis scripta Ach. var. *pulverulenta* Ach. (= *Graphis scripta*, Strasburger).

Godesberg bei Bonn.

Collemaaceae.

W zbiorze znajdują się dwa okazy, jeden oznaczony jako *Collema rupestre*, drugi jako *Collema vespertilis*. Oba oznaczenia są mylne. Co się tyczy okazu pierwszego, aczkolwiek jest źle zachowany, to jednak z całą pewnością można rozpoznać, że to jest jakaś *Physcia* a nie żadna *Collema* wogóle. Z powodu zniszczenia trudne jest dokładniejsze oznaczenie tego okazu. Drugi okaz oznaczony jako *Collema vespertilis* jest typową *Parmelia fuliginosa*.

Peltigeraceae.

Peltigera horizontalis Baumg.

Podobna jest najbardziej do *Peltigera polydactyla*. Godesberg bei Bonn.

Peltigera spuria D. C.
Godesberg bei Bonn.

Lecideaceae.

Lecidea (Eulecidea) parasema Ach.

Jeden okaz znalazłem w kopercie razem z *Pyrenula nitida*. Godesberg bei Bonn.

L. (Psora) ostreata Schaer.
Godesberg bei Bonn.

Cladoniaceae.

Baeomyces rufus Reben t.
Venusberg bei Bonn.

Cladonia bellidiflora Schaer.
Godesberg bei Bonn.

Cladonia degenerans Flk.
Venusberg bei Bonn.

Cladonia foliacea Schaer. var. *alcicornis* Schaer. (= *Cladonia gracilis* Schaer. A. *verticillata* b. *cervicornis*, Strasburger).
Bez podania stanowiska.

Cladonia fimbriata Sandst. f. *longipes* Del.
Godesberg bei Bonn.

Cladonia gracilis Willd. var. *chordalis* Flk. (= *Cladonia gracilis* Hoffm., Strasburger).

Venusberg bei Bonn.
Cladonia macilenta Hoffm.
Venusberg bei Bonn.

Pertusariaceae.

Najwidoczniej pomyłone są etykiety, bowiem okazy, jakie znalazłem w kopertach podpisanych przez Strasburgera a oznaczone jako *Pertusaria Wulfenii* są różnemi gatunkami rodzaju *Physcia*. Różnice morfologiczne i anatomiczne między rodzajami *Pertusaria* i *Physcia* są tak wyraźne, że trudno przypuścić, by Strasburger, który o wiele trudniejsze do oznaczenia gatunki dobrze określił, pomieszał oba rodzaje.

Lecanoraceae.

Lecanora pallida Rabh.
Bez podania stanowiska.

Lecanora varia Ach.
Bez podania stanowiska.

Parmeliaceae.

Parmelia physodes Ach.
Z okolic Bonn, zebrane przez Račiborskiego.

Parmelia acetabulum Duby.

Okaz bardzo zniszczony, trudny do oznaczenia. Przypuszczam, że to nie jest *P. acetabulum*, przypomina raczej *Parmelia Borreri*.

Parmelia caperata Ach. (= *Parmelia acetabulum* Duby, Strasburger).

Godesberg bei Bonn.

Cetraria glauca Ach.

Godesberg bei Bonn.

Cetraria islandica Ach.

Godesberg bei Bonn.

Cornicularia tenuissima A. Zahlbr. (= *Cetraria aculeata* Ach., Strasburger).

Bez podania stanowiska.

Usneaceae.

Ramalina farinacea Ach. (= *Evernia vulpina* (L.) Ach., Strasburger).

Godesberg bei Bonn.

Caloplacaceae.

Caloplaca citrina Hoffm. (= *Lecanora (Placodium) citrinum* Hepp., Strasburger).

Venusberg bei Bonn.

Theloschistaceae.

Xanthoria parietina Beltram. (= *Xanthoria parietina* Th. Fr. f. *polycarpa* Rabh., Strasburger). Okolice Jeny.

Physciaceae.

Physcia aipolia Nyl. (= *Parmelia pulchella*, Strasburger).

Godesberg bei Bonn.

Physcia grisea A. Zahlbr.

Godesberg bei Bonn.

Physcia obscura Nyl.

Godesberg bei Bonn.

Dwa ostatnie gatunki znalazłem w kopercie oznaczone jako *Pertusaria Wulfenii*. Wspomniałem już wyżej, że zaszła tutaj zapewne jakaś pomyłka.

Physcia pulverulenta Nyl. (= *Parmelia centrifuga* (L.) Ach., Strasburger).

Na pniu drzew w okolicy Jeny.

Poczuwam się do miłego obowiązku serdecznie podziękować P. Prof. Dr. Bolesławowi Hryniewieckiemu za umożliwienie mi przejrzenia zbioru Strasburgera i za zezwolenie na ogłoszenie niniejszej notatki.

LITERATURA.

- Fitting H. — Eduard Strasburger. — Univ. Chronik Bonn, 1913, Str. 1—11.
- Karsten G. — Eduard Strasburger. Nachruf. Ber. d. deutsch. Bot. Gesellschaft. XXX. Generalversammlungsh. 1912, Str. 61—86.
- Krawiec F. — Materiały do flory porostów Pomorza. — Acta Societatis Bot. Poloniae. — Vol. X, Nr. 1, 1933, str. 25—47.
- Sprawydzania Komisji Fizjograficznej Akad. Umiej. T. XVII, 1883.
- Tischler G. — Eduard Strasburger. Nachruf. Archiv f. Zellforschung Bd. IX, 1913, Str. 1—40.
- Wodziczko A. — Rozwój anatomji i cytologii roślin w Polsce w ostatniem pięćdziesięcioleciu (1875—1925). Kosmos. Tom jubileuszowy, 1928, Str. 3—27.
- Zahlbruckner A. — Catalogus lichenum universalis. Bd. I—V.

ZUSAMMENFASSUNG.

Im Herbar des *Institutes für Systematik und Pflanzengeographie der Univ. Warschau* befindet sich eine kleine Flechtensammlung von E. Strasburger und von M. Raciborski, die einzige, die die genannten Forscher in Polen hinterlassen haben¹⁾. Bis jetzt war sie ganz unbekannt; in keiner Arbeit von Raciborski oder Strasburger finden wir irgendwelche Nachricht darüber, dass sich diese Forscher für die Lichenologie interessierten. Die Kolektion ist von hohem Wert für die polnische Lichenologie. Sie stammt aus den ersten Jahren der wissenschaftlichen Tätigkeit Strasburger's sowie aus der Zeit des Aufenthaltes Raciborski's in Bonn. Das Material wurde von beiden Forschern in der Umgebung von Bonn und bei Jena gesammelt. Die Sammlung umfasst 38 Arten, die von Strasburger bestimmt wurden.

¹⁾ Raciborski hat im Herbar des Botanischen Gartens in Kraków eine kleine Flechtensammlung aus Java hinterlassen.

1

2

3

4

5

6